

Képek a konzervatív oktatásban

Nyíri Kristóf 2012. dec. 7-ikén tartott angol nyelvű konferencia-előadásának (ld. http://vll.mpt.bme.hu/vlconf_2012) szerkesztett magyar összefoglalása

MI IS AZ A KONZERVATIZMUS? Hadd használjam a szónak ezt az alakját, az idehaza szokásos „konzervativizmus” helyett. Az angol kizárólag a „conservatism” formát ismeri, a német is többnyire „Konservatismus”-t mond, bár nevezetesen Thomas Mann *Egy apolitikus ember elmékedései* c. könyvében (1918) még valóban a „Konservativismus” formát alkalmazta. Mann abban a könyvben írta, hogy „a legfőbb, vallásos értelemben konzervatív” fogalomnak az „élet” fogalmát tekinthetjük. Formulája két vonatkozásban is tanulságos. Egyrészt alighanem kimondható, hogy a konzervatív világtérzéshez mindig hozzátartozik valamiféle magasabbra tekintő alázat és áhítat, azaz ilyen értelemben valamiféle vallásos beállítottság. Másrészt amit a konzervatív megtartani, megőrizni törekszik, az maga az élet, pontosabban a *jövő nemzedékeinek* élete. Vagyis a konzervatív eleve nem a múltba, hanem a jövőbe tekint, a konzervativizmus azonban – szükségképpen – más-más korszakokban más-más módon törekszik a jövő életének megőrzésére. A premodern (írásbeliség-előtti és könyvnyomtatás-előtti), mozdulatlan vagy mozdulatlanak látszó korban a konzervatív értelemszerűen azon igyekszik, hogy gyermekei úgy nőjenek fel, ahogyan az ő szülei felnőttek. Ez a tradíciók, a hagyományok, a kötelező kötöttségek kora. A nyomtatott szövegek egyéni tájékozódást lehetővé tevő modern világában a konzervatív a hamis eszmék mozgatta radikális változásoktól féltette a következő nemzedéket, innen a klasszikus konzervativizmus elmélet-ellenessége és a lassú-megfontolt haladás szorgalmazása. Végül mai elektromos-elektronikus, hálózott – posztmodern – korunkban a konzervatív aggodalom elsősorban az olyannyira összetetté vált világ szélsőségesen kiszámíthatatlan voltának szól: a posztmodern konzervativizmus nem hisz a nagy ideológiákban, ám éppenséggel nem elméletellenes, hanem – az ismeretlen jövő veszélyeire felkészülendő – a tudás és tudomány elérhető teljességét igényli. De milyen természetű az a tudás, amelyet a konzervatív valóban tudásnak tarthat?

A KONZERVATÍV TUDÁSFELFOGÁS. A 18. századtól a 20. századig, Burke-től mondjuk Wittgensteinig, Hayekig, Polányi Mihályig és Thomas Kuhning a konzervatív gondolkodás a tudást gyakorlatinak, lokálisnak-decentralizáltnak, a tudás hordozói között *elosztottnak* tartja. A tudás *nem központosítható*, mivel nem különíthető el azoktól a konkrét cselekvési módozatoktól, amelyekbe kinek-kinek személyes gyakorlata során beágyazott. Nem pusztán arról van szó, hogy az egyes emberek, az egyes tájak lakói, az egyes foglalkozások művelői bármiféle központi hatalomnál jobban tudják, mi is az érdekük: hanem arról, hogy ez a tudás összefonódik életük minden zsigeri rezdülésével, attól nem elválasztható. A konzervatív politika csakis arra irányulhat, hogy az egyes emberek, közösségek, szakmák körében azok *sajátos tudása* minél inkább eleven, hatékony, elmélyült, bővülő és felhalmozható legyen. A hatékony tudás viszont, a hatékony modern és posztmodern tudás, hatékony iskolarendszert előfeltételez.

KONZERVATIZMUS ÉS ISKOLA. A posztmodern tudás a világhálón kering, elsajátítása nem lehetséges életem át tartó informális tanulás és szükségképpen az angol mint világnyelv valamelyes ismerete nélkül, ám mind a megfelelő gyermekkori szocializáció, mind a versenyképes felsőfokú tájékozódás igényli a formális képzés kereteit. A sikeres iskolarendszereket ma – bárhol és bármilyen szinten – a decentralizáció jellemzi, a lokális tudás és tehetség felszabadítása. A decentralizáció az iskolák egyfajta szabad versenyét is jelenti. Egybevágó tapasztalatok szerint azok az alsó- és középfokú iskolák lesznek az iskolák szabad versenyének nyer-

tesei, azok bocsátják ki a legsikeresebb tudással rendelkező ifjakat, amelyek a felsőfokú képzési intézményeket legsikeresebben elvégzett tanárokat foglalkoztatják – vagyis a felnövekvő nemzedék legmegfelelőbb tanulási környezetét láthatólag még ma is formálni tudja a megelőző nemzedék. Ami pedig a felsőfokú intézmények képzési szerkezetét illeti, a posztmodern jövő előreláthatóságát illető konzervatív szkepszis óva int attól, hogy ezt a szerkezetet úgymond a munkaerőpiac várható igényeihez igazítsuk. A munkaerőpiac igényei valójában nem kiszámíthatóak, miközben – s ez megint egybevág a posztmodern konzervatív felfogással – a közoktatás is, nyilván, minél teljesebb tudású tanárokat igényel.

KÉPEK A KONZERVATÍV OKTATÁSBAN. Az emberi gondolkodás egyaránt szóbeli és képies. Az írásbeliség és könyvnyomtatás évezredek-évszázadai nem kedveztek a képi tudásközvetítésnek, viszont a digitális közeg az őseredeti képi dimenziót ismét az emberi életvilág természetes részévé teszi. A kép merőben konzervatív. Először is belátható, hogy a kép a konzervatív nézőpontból oly alapvető *gyakorlati* tudás átadásának jóval alkalmasabb eszköze, mint a pusztán szóbeli közlés. Másodszor nyilvánvaló, hogy a kép mint *állókép* mindig is konzervatív volt abban az értelemben, hogy adott elképzelést, alakot, ősi vagy újabb tudást változhatatlan helyzetben és tartalommal rögzített. Harmadszor a posztmodern konzervatív számára ehhez képest különös jelentősége van a *mozgóképeknek*, nemcsak mint életeleven ábrázolásnak, hanem kiváltképpen mint az ismeretlen jövőt próbaképpen megjelenítő animációnak-szimulációnak. Negyedszer a képek könnyebb teremthetősége és elérhetősége filozófiai szinten megoldást kínál arra a – ha tetszik csak filozófusokat kínzó – problémára, hogy a posztmodern konzervatív vajon mit kezdjen a *hagyományok* hagyományos konzervatív dilemmájával. A szavak közegében a hagyomány a *tekintély* erejére támaszkodva adhatott át olyan tudást is, amely verbális *érveléssel* voltaképpen nem közvetíthető, mert fogalmi világunk alapjait érinti. Erre mondta volt Wittgenstein: ahhoz, hogy a nyelv által megértsük egymást, már egyeznünk kell alapvető *ítéleteinkben*. A képek közegében azonban *megmutatható* az, amiről ítéleteink szólnak, vagyis az, hogy milyen maga a *világ* ténylegesen. A tekintély vak ereje helyébe a látott világ ereje lép. Végül ötödször, a képek persze nemcsak a tudományos realizmus, de a transzcendáló idealizmus lehetséges jelentéshordozói is. Képek – amint látványok is, kiváltképp a természeti szép látványa – igencsak alkalmasak a magasabb iránti áhítat – a diffúz konzervatív vallási érzés – közvetítésére.